

Egy Vergilius-reminiszcencia Balassinál

Eckhardt Sándor Balassi Bálint irodalmi mintáiról írott alapvető tanulmányában *A keseregő Coeliáról* szóló egyik szép hasonlatát Marullus- és Buchanan-párhuzamokkal vetette össze.¹ A költemény többi képéhez azonban sem ő, sem a későbbi szakirodalom nem mutatott ki antik vagy kortárs költőtől olyan szövegegyezést, amely említést érdemelt volna. Az alábbiakban Vergilius *Georgica*-jának egy helyére hívjuk fel a figyelmet, amely, ha nem is közvetlen módon, de reminiszcenciaként bekerülhetett az említett vers kezdőképébe.

A feltűnően szoros egyezést érdekesnek tartjuk azért is, mert Vergilius neve eddig egyszer sem fordult elő Balassi kétségtelenül bizonyítható vagy feltételezett forrásai között, bár ismeretét a költő humanista műveltsége folytán nem volt okunk kérdésessé tenni. Ebben az összefüggésben elegendő csupán Dobokay Sándor híradására utalnunk, akinek tanúsága szerint Balassi épp az *Aeneis* soraiból idézett végzetes kimenetelű esztergomi operációja előtt.² A két szóban forgó hely párhuzamos szövege a következő:

Balassi:

Mely keserven kiált fülemile fiát hogyha elszedi pásztor,
Röpes idestova, kesereg csattogva bánattal szegény akkor,

(1. vsz. 1–2.)

Vergilius:

Qualis populea moerens Philomela sub umbra
Amisos queritur foetus, quos durus arator
Observans nido implumes detraxit; at illa
Flet noctem, ramoque sedens miserabile carmen
Integrat: et moestis late loca questibus implet.

(IV. 511–515.)

V. Kovács Sándor

Apácai héber nyelvtudásához

Eisler Mátyásnak a századfordulón tett megállapításai¹ Apácai héber nyelvtudásáról kétségtelenül túlértékelték a kiváló XVI. századi tudósunk e tárgykörben elért eredményeit. Maga a kérdés azonban művelődéstörténetünk szempontjából különös figyelmet érdemel, és éppen a legutóbbi időben merült fel újra folyóirataink lapjain.

Herepei János az ItK-ban² közzétett egy Apácai által írt héber könyvbejegyzést, amelyet a Debreceni Kollégium Nagykönyvtárában lévő Duval János: *Dictionarium Latino-Arabicum*. Paris 1632. (kv. -ri jelzet 202) című munkában talált. A héber nyelv hazai szakembereinek közös eredményeként a bejegyzés értelmezése és pontos magyar fordítása a kezünkben van.³ A közreadó Herepei János éppen a végeredményt rögzítő közlemények szomszédságában⁴ visszatér a bejegyzés értékelésére és Apácai magamegnevezése alapján a bejegyzés időpontjára, valamint a tudós héber nyelvtudására vonatkozó következtetéseket von le. A *Dictionarium* hátsó belső borítólapján található latin nyelvű bejegyzés — Johannis Tsere Apatzaini Ao. 1650 Ap. 18. Trajecti — valamint a hátsó második őrlapon a héber bejegyzés — Johanan Cseri Apacai (H. J. átírása) — eltérő voltára való hivatkozással feltételezi, hogy Apácai egyidőben nem írhatta családnevét két változatban (Tsere-Cseri). Továbbá, egy korábbi kutatására hivatkozva, a héber szövegben feltételezett Cseri-változat alapján arra a követ-

¹ ItK 1913. 417–418.

² Balassi Bálint összes művei. I. Kiadta: ECKHARDT SÁNDOR. Bp. 1951. 415.

³ Apáczai héber nyelvismerete. Bp. 1900. (Kiny. IMIT Évkönyv 1900).

⁴ 1964. 478–479.

⁵ SCHEIBER SÁNDOR: Apáczai Csere János héber bejegyzése. ItK 1965. 86.

⁶ Módos László. MKSz. 1966. 39–40., HERPEI JÁNOS: Apáczai Debrecenben őrzött könyvbejegyzései. uo. 40–43. és az idézett fordítás: SCHEIBER SÁNDOR: Még egyszer Apáczai Csere János héber könyvbejegyzéséről. uo. 43–44.